

PEYZAJ MİMARLIĞINDA ELEŞTİREL DÜŞÜNMEDE MESELE/KONU ELE ALIŞ SÜRECİNDEKİ HATALAR

PROF.DR. AYSEL USLU

MART 2020

ELEŞTİREL DÜŐÜNCENİN BAKIŞ HATALARI (bir önceki ders konusu idi)

Eleştirel düőüncenin önündeki bakış açısı hataları bir önceki derste anlatılmıőtı. Bu hataları tekrar hatırlayalım;

Bakış açısı hataları

- 1. Bakış açısı zayıflığı
- 2. Esassız varsayımlar,
- 3. O veya Bu bakış açısı (siyah/beyaz bakış açısı) ,
- 4. Anlamsız uyum (Sürüye uyum),
- 5. Mutlakçılık,
- 6. Görecelik,
- 7. Değişime karşı / yanlı Önyargılar

Meseleyi ele alış sürecindeki yöntemsel hatalar

- 1. Kanıtın önyargılı değerlendirilmesi,
- 2. Çifte standart,
- 3. Aceleci sonuç,
- 4. Aşırı genelleme ve
Basma kalıpcılık,
- 5. Aşırı basitleştirme,
- 6. Post-hoc hatası

Önyargılı değerlendirme

- Kanıtın önyargılı değerlendirme; bazen art niyetsiz, bilinçsiz olabilir. Olayları ya da kişileri ırkına, memleketine, inançlarına göre değerlendirme gibi.
- Örneğin; «*Türk insanına rekreasyon alışkanlığı yeme-içme kültürüne dayalıdır. Doğayı tanıma, öğrenme ve doğada olma etkinliğini sevmez*»
- *Cümlesine inanmamız bizi tasarımcı olarak, bir metre ara ile mangal ve piknik masası ile rekreasyon alanı tasarımına götürür mü?*

- Kanıtların, önyargılı seçiminden uzak durmak için, incelemenize
- görüşleri, önyargularınıza karşı olan kişilere arayarak başlayın ve sonra onları destekleyerek devam edin.

2.Çifte standart

- Bizimle aynı görüşte olanlara pozitif tutum sergilerken, zıt fikirli olanları daha yıkıcı, sert tutum sergilemektedir.
- Örneğin; müttefik için;
- YARATICI
- GÜÇLÜ
- İÇTEN
- ifadeleri kullanırken;

rakip için

- ÜTOPIK,
- SALDIRGAN,
- KÖTÜ NİYETLİ şeklinde ifade edilir.
- Çifte standart hatasından kurtulmak için;
yargılama ölçütlerimizi iyi değerlendirmeliyiz ve bunların verileri görüşünüzü desteklemese bile tutarlı biçimde uygulayın.

3. Aceleci sonuç

- Olgunluğa ulaşmamış yargıdır. Zihinsel bir disiplin eksikliği doğrudan yargıya varmak demektir. Örneğin;
- Sabah okulda karşılaştığınız ve sizin günaydınınıza yanıt vermeyen arkadaşınız ya da hocanız için hemen;
- Size küs olduğunu ya da sizi önemsemediğini düşünmek aceleci sonuçtur.

3. Aceleci sonuç

- Oysa; aceleci sonuç çıkarmak yerine, selamınıza yanıt vermeyen kişi için yorgun, dikkatsiz ya da başka bir konuda dalgın olabileceğini ve o nedenle sizi fark etmemiş olabileceğini de çıkarım yapmanız gerekir.

Aceleci sonuç

- Aceleci sonuç, günlük yaşamda olduğu gb. Akademik yaşamda da gerçekleşebilir.
- I. Dünya savaşında, psikologlar 2 milyon ordu mensubuna zeka testi uygulamışlar. Zihin yaşı olarak ifade edilen sonuçlara göre;
- Kuzey Avrupalı göçmenler 13,
- Güney ve orta Avrupalı göçmenler 11,
- ABD doğumlu siyahlar 10, yaşında çıkmıştır.

Böylece sonuca göre;

- Güney ve orta Avrupalı göçmenler ile siyahi Amerikalılar geri zekalı olarak değerlendirilmiştir.
- Eğer bu psikologlar basit bir soruyu sormuş olsalardı;
- «*Güney ve Orta Avrupalılar ve ABD doğumlu siyahilerin geri zekalı olduğu sonucu muhtemel tek sonuç mudur?*»
- *Testin tasarımı ve yönetiminde hata olabilir mi?*
- *Testin uygulanması her yerde aynı yapılmış mıdır?*

Test formu

- Test formu herkesin anlayabildiği ortak bir dilde mi hazırlanmıştır?,
- Yoksa; İngilizce okumayan/yazamayan ya da okuma yazma bilmeyenlere de aynı test mi uygulanmıştır?

Aceleci sonuçlardan kaçınmak için;

- Herhangi bir kesin sonuca varmadan olası tüm sonuçların/nedenlerin tespit edilmesi gerekir. Sonra bu sonuçlardan herhangi birisini desteklemek için yeterli kanıta sahip olup-olmadığınıza ve sahipsensiniz kanıtın hangi sonuca işaret ettirdiğine karar verin.
- Ek kanıta ulaşana kadar yargıyı ertelemenin utanılacak bir şey olmadığını unutmayın

4. Aşırı genelleme (ya hep ya hiç) ve basma kalıpcılık

- Genelleme; belirli deneyimlerden geniş sonuçlara ulaştığımız zihinsel faaliyettir.
- Aşırı genelleme;
- Örneğin Ankara'ya karlı ve soğuk bir kış günü geldiğinizde, Kızılay'da karşıdan karşıya geçerken omuzunuza çarpan insanlarla karşılaştığınızda (hele de özür bile dilemiyorlarsa) ;
- *Ankara çok soğuk ve tüm insanları çok kaba dersiniz bu yanlıştır ve aşırı genellemedir.*

4. Aşırı genelleme (ya hep ya hiç) ve basma kalıpcılık

- Ama şöyle ifade etseniz;
- «*Ankara'da bazı kaba insanlar olabilir*» bu daha doğru bir ifade olacaktır.
- *Bu geniş kapsamlı aşırı genelleme; Müslümanlar, 'iler, feministler ya da benzer gruplara karşı yapılabilir.*

Basma kalıpcılık

- Basma kalıpcılık ya da *stereotyping* , özellikle değişime direnen bir tür aşırı genelemedir.
- Neredeyse, hepsi çoğu gb. İfadeler aşırı genellemedir.
- Basmakalıp ifadeler olumlu ya da olumsuz olabilse de sıklıkla olumsuzdur.
- Basma kalıpcılık etnik ya da dinsel de konular da olabilir.

Aşırı genelleme ve basma kalıpcılık

- Her ikisi de; grupların içerisindeki insanlar arasında farkları görmemizi engel olarak eleştirel düşünmemizi sekteye uğratar.
- Bu hatalardan kaçınmak için , bireysel insanları yerleri veya nesnelere katı kategorilere yerleştirmemeliyiz.

5. Aşırı basitleştirme

- Basitleştirme aslında hızlı ve fazla bilginin yüklendiği çağımızda hem önemli hem de gereklidir.
- Karmaşık fikirlerin sunulmasında, anlaşılması ve yaygınlaştırılmasında » basitleştirme» etkili ve pratik bir yöntemdir.
- Ancak; « aşırı basitleştirme» karmaşık fikirleri kolaylaştırmadan ziyade eğip, büker ve bozar.

Aşırı basitleştirme

- Aşırı basitleştirme, insanları yanıltabilir, yanlış yöne yönlendirebilir.
- Örneğin Kapadokya'da balon aktivitesi bir grup turistin (yüksek gelirli) aktivitesidir. Sınırlandırılmalı ve yalnızca yılın belirli dönemlerinde izin verilmelidir? İfadesi aşırı basitleştirilmiş bir ifadesidir.
- *-balonculuk faaliyetleri yalnızca bir grup turist için midir?*

Aşırı basitleştirme

- *Bu faaliyetin işletmecileri ve yaralanan grup dağılımı nasıldır?*
- *Balonculuk yılın her zamanı yapılabilir mi? Yapılması durumunda pozitif ya da negatif etkileri neler olabilir?*
- *Bölge için bu aktivite ticari bir faaliyet olma özelliği dışında yörenin imajına da katkısı var mı?*

Aşırı basitleştirme

- Çevredeki arkeolojik/ doğal peyzaj ile flora ve fauna üzerine olumsuz etkileri ya da katkıları olabilir mi? Gb. Sorularında değerlendirilmesi gerekir.

6. post-hoc hatası

- «Post hoc» latince bundan sonra, bu sebeple anlamına gelen post hoc, *ergo propter hoc ifadesinin kısaltılmışı halidir.*
- *Ve post hoc; bir şeyin başka bir şeyin ardından gerçekleştiğinde, onun sonucu olması gerektiğine dair akıl yürütmeyi ifade eder.*
- *Bu düşünmedeki hata; gerçekleşme sırası ve zamansal yakınlığın sebep-sonuç ilişkisinin kanıtı olamayacağını fark etmektir.*

Post hoc hatası

- Çoğu hurafenin olası temelidir. Merdiven altından geçmek, ayna kırma ya da kara kedi görme gb. Hurafeler kişinin başına gelen şanssızlığın nedeni gb. Kabul görür.

Post hoc hatası

- *Sebeup- sonuç ilişkisini kurmak önemlidir. Ancak post hoc hatasına düşmemek için olası neden ve sonuçların rastlantısal olabileceğini de değerlendirmek gerekir.*
- *Örneğin Ankara'da bir dönem kamusal hobi bahçeleri kuruldu .Ancak paydaşlara dağıtımında bazı sorunlar (haksızlıklar ya da usulsüz uygulamaya ilişkin iddealar) nedeni ile başarılı olamadı. Bu nedenle Türkiye de hobi bahçeleri aracılığı ile kentsel tarım uygulamaları başarılı olamaz.*

Post hoc hatası

- Yukarıdaki cümlelerde post hoc hatası var mıdır?
- Bir dönem usulsüz uygulama nedeni ile başarısız bir deneyim olabilir. Bu her zaman bu uygulamaların aynı sonucu doğuracağı anlamı/sonuca varmamızı mı sağlar?
- Yeni uygulamada benzer hatalar tespit edilebilir, aynı yanlışlar tekrar edilmeyebilir, yeni yönetim yaklaşımları denebilir, kentsel tarım uygulamaları farklı yada hangi platformlarda yapılabilir?